

ПРАВОВИЙ ДІАЛОГ ЯК ЧИННИК РОЗБУДОВИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Власенко В.П., заступник директора навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ з навчально-методичної та наукової роботи, кандидат юридичних наук.

Динаміка суспільних трансформацій, пов'язана з розбудовою та зміцненням суверенної, незалежної та правової держави України, нерозривно пов'язана з адаптацією суспільства до різноманітних змін в економічній, політичній, соціальній, правовій сферах і потребує зростання ролі права та забезпечення належного рівня правової свідомості й правової культури громадян. Сучасний розвиток держави та права дає можливість стверджувати, що право не лише виконує роль нормативного регулятора, а й активно втручається до соціальної сфери, забезпечуючи входження особи до єдиної системи соціальної організації і постає необхідною умовою розбудови громадянського суспільства та незалежної правової держави.

Із проголошенням прав і свобод людини найвищими цінностями держави та суспільства, відбувається збагачення традиційних функцій права новим змістом. Становлення громадянського суспільства обов'язково супроводжується визнанням пріоритету прав і свобод особи, народ – єдине джерело влади. Влада, яка отримана від народу шляхом волевиявлення громадян, стає правовою владою, владою по праву, владою, правовим велінням якої всі зобов'язані підкорятися. Така влада характеризується самостійним, незалежним характером, вона обмежується тільки правами і свободами своїх громадян. Основними критеріями під час оцінки діяльності державної влади у правовій державі є:

- пріоритетність у діяльності державних органів невідчужуваних та невід'ємних права людини, а також їх гарантування. Основні права людини не даруються (надаються) державою, а визнаються нею як існуюча дійсність;

- можливість вільної реалізації людиною невідчужуваних та невід'ємних прав і свобод, що є межею для діяльності державної влади. Порушення такої умовної межі без правових підстав делегітимує владу як неправову, що в свою чергу зумовлює суспільний протест, який зрештою може мирним або насильницьким шляхом змінити державну владу.

У правовій державі забезпечення прав і свобод людини є невід'ємним від виконання особою своїх обов'язків перед державою. Такий взаємозв'язок необхідно набуває характеру діалогічності. Виникнення наукового інтересу до діалогу, як сфери дослідження, спостерігається сьогодні у більшості галузей знань, зокрема філософії, педагогіки, психології, правознавства та в інших науках. Сучасна філософія і теорія права розглядає діалог у якості змісту і серцевини всіх правових явищ. Правове спілкування є міжособистісним спілкуванням, що визначає статус людини в суспільстві, яке наділяє особу відповідними правами та обов'язками.

У правовій сфері діалог має особливе значення. Діалогічна природа права розуміється як взаємообумовленість протилежних елементів права. Право відтворюється в процесі діалогу у формі норми права і фактичної взаємодії персоніфікованих суб'єктів. Цей момент включає й інші опозиції права, що знаходяться в діалогічному відношенні (суб'єкт і цінність, матеріальне та ідеальне тощо), а також показує, як конкретна правова поведінка визначається нормою, і у свою чергу, обумовлює і видозмінює її.

Діалог нерозривно пов'язаний з процесом формування ціннісних ієрархій. Цінності права можливо осмислити лише в діалогічних формах, а тому лише у діалозі народжуються цінності права і саме право.

Найбільш значимим і необхідним є діалог між державою і суспільством, державою та особою. Адже саме цей діалог породжує справжні цінності права. Соціально орієнтована держава використовує діалог з метою впровадження ціннісних основ правової взаємодії як між державою і особою, з приводу прав і свобод, так і між громадянами.

Як бачимо, права людини – складне явище, що має явний аксіологічний сенс. Не володіючи ціннісною складовою, система прав людини набуває дисбалансу в механізмі своєї реалізації, який полягає в тому, що громадяни, не усвідомлюють свої права як цінності, або держава не вважає їх цінністю.

Таким чином, права і свободи – це, з одного боку, цінності-декларації, якими громадяни заявляють про свою правосуб'єктність, а з іншого – визнання державними органами, прав і свобод громадян як цінність вищого порядку, включення їх в ціннісну ієрархію разом з державними, соціальними та іншими цінностями, що є необхідною умовою формування, утвердження і розвитку громадянського суспільства. Найважливішим ціннісним змістом прав і свобод людини має бути усвідомлення особою можливості задоволення власних потреб і інтересів лише в контексті визнання прав і свобод кожної особистості. Це, на мою думку, можливо досягти завдяки формуванню відповідного рівня правової свідомості та правової культури суспільства, особливо молодого покоління. Саме визнання прав за іншими людьми і готовність не порушувати їх є важливою характеристикою правосвідомості, що в свою чергу є ознакою правової держави та громадянського суспільства.